

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2004

LAIDIN- GNÁTHLEIBHÉAL

(400 marc)

Dé Céadaoin, 23 Meitheamh – Tráthnóna 2.00 go dtí 5.00

A. Cuir Laidin ar:-

- (a) Chuir Caesar fios ar mhórán saighdiúirí chun na Gaill a ionsaí. (15)
 (b) Thóg na Gaill ballaí láidre timpeall ar a gcampa. “Déanaimis cosaint chróga.” (15)
 (c) Nuair a d’fhógair na teachtairí go raibh na trúpaí athneartaithe tar éis sroichint, bhí Caesar sásta. (15)
 (d) Dúirt sé, “Anois ar deireadh is féidir linn campa an namhad a scrios.” (15)
 (e) Bhí na mná agus na páistí chomh scanraithe sin gur theastaigh ó mhórán de na Gaill teitheadh. (15)

cuirim fios: convoco. trúpaí athneartaithe: auxilia. sásta: laetus. scriosaim: vasto. scanraithe: territus. teithim: fugio.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna **go léir** a leanann é:-

(Caitheann Alastar oíche shuaite agus tá moill air i mbun orduithe a thabhairt an mhaidin dar gcionn)

Apud Macedonas sollicitudo erat noctemque timore egerunt. Alexander, in tabernaculum rediit. Sed nec somnum capere nec quietem pati poterat. Tandem altior somnus gravatum animi anxietate corpus oppressit. Iamque prima luce duces ut acciperent imperia convenerant, insolito circa praetorium silentio attoniti; tum non somno regem quiescere sed timore marcere credebant. Non tamen quisquam e custodibus corporis intrare tabernaculum audebat; et iam tempus instabat, nec miles, iniussu ducis, aut arma capere poterat aut in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus tum demum intrat tabernaculum. “Multa lux est,” inquit, “Instructam aciem hostis admovit; tui milites adhuc inermes exspectant imperium. Ubi est vigor ille animi tui?”

sollicitudo: imní. ago: caithim, mar atá i “caithim an oíche”. tabernaculum: puball. gravatus: faoi ualach. imperium: ordú. insolitus: neamhchoitianta. attonitus: ionadh. marceo: táim lag. audeo: leomhaim. ordo: líne saighdiúirí. lux: solas an lae. inermis: neamharmtha.

- (i) Cén riocht aigne ina raibh na Macadónaigh? Cén chaoi ar chaitheadar an oíche? (8)
 (ii) Cén chaoi a raibh Alastar nuair a bhain sé a phuball amach i dtús báire? (8)
 (iii) Scríobh síos **dhá** fhocal Laidne a thaispeánann cén fáth nach bhféadfadh sé codladh a dhéanamh. (8)
 (iv) Cén t-am den lá a chruinnigh oifigigh Alastair os comhair a phubaill? Cén fáth a ndearnadar é seo? (8)
 (v) Cad a chuir iontas ar na hoifigigh? (4)
 (vi) Cén riocht ina raibh Alastar, dar leo? (4)
 (vii) Cén rud nár leomhaigh garda cosanta Alastair a dhéanamh? (8)
 (viii) Cad iad na horduithe a raibh na saighdiúirí ag fanacht leo? (8)
 (ix) I ngnáthchaint laethúil, cén t-aistriúchán a dhéanfa ar *multa lux est*? (4)
 (x) Cén chodarsnacht a rinne Parmenio idir an namhaid agus trúpaí Alastair? (8)
 (xi) An gcuireann an pictiúr d’Alastar sa sliocht thuas ionadh ort? Bíodh cúis agat le do fhreagra. (7)

A. (i) *(Faigheann Hannibal tairiscint ar chúnamh ó ógánaigh Tarentum)*

Ad Hannibalem quinque nobiles iuvenes ab Tarento venerunt; alii ad Trasumennum lacum, alii ad Cannas capti, domos dimissi sunt cum eadem comitate qua Hannibal in omnes Romanorum socios usus erat. Iuvenes, memores beneficiorum eius, dicunt se persuasisse magnae parti iuventutis ut Hannibalis amicitiam quam populi Romani mallerent; se igitur ab suis missos esse rogatum ut exercitum propius Tarentum admoveret; si signa eius et castra a Tarento conspecta essent, sine mora eum urbe potiturum esse. Hannibal ingentibus promissis datis eos domum redire iussit.

Livias (65)

comitas: cairdiúlacht. in: i dtreo. utor (+ Ochslaíoch): úsáidim, taispeáinim. malo: is rogha liom. rogatum: “chun a iarraidh.” potior (+ Ochslaíoch): glacaim seilbh ar.

NÓ

(ii) *(Ullmhaíonn saoránaigh Massilia don ionsaí Rómhánach orthu)*

Eodem Brutus contendit aucto navium numero. Nam ad eas naves quae factae erant Arelate per Caesarem, sex naves captivae Massiliensium accesserant. Has naves superioribus diebus refecerat atque omnibus rebus instruxerat. Itaque suos cohortatus ut victos contemnerent, plenus spei bonae atque animi adversus eos proficiscitur. Facile erat ex castris C. Trebonii atque omnibus superioribus locis prospicere in urbem. Omnis iuventus, quae in oppido remanserat, omnesque superioris aetatis cum liberis atque uxoribus aut e muro ad caelum manus tenderunt, aut templa deorum immortalium adierunt et ante simulacra proiecti victoriam ab diis exposcerunt.

Caesar (65)

eodem: go dtí an áit chéanna. augeo: méadaím. accedere: a bheith curtha le. reficio: deisím. instruo: trealmhaím, feistím. tendo: bainim síneadh as. proiectus: sínte, béal faoi. exposco: iarraim.

B. (i) *(Tráchtann Ovid ar an oíche dheireanach aige sa Róimh agus ar na hullmhúcháin chun dul go dtí an áit dhíbeartha aige)*

Cum subit illius tristissima noctis imago,
 quae mihi supremum tempus in urbe fuit;
 cum repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui,
labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.
 iam prope lux aderat, qua me discedere Caesar
finibus extremas iusserat Ausoniae.
 non mihi servorum, comitis non cura legendi,
 non aptae profugo vestis opisve fuit.

Ovid (65)

subit: “tagann chun cuimhne”. tristis: brónach. supremus: deireanach. repeto: cuimhním. labor: sleamhnaím. gutta: deoir. lux: lá. fines: dúiche. Ausonia: an Iodáil. cura: suim. lego: roghnaím. profugus: duine díbeartha. ops: saibhreas.

NÓ

- (ii) *(Buailéann Aeinéas agus Pallas amach chun cogaidh)*

lamque adeo exierat portis equitatus apertis,
Aeneas inter primos et fidus Achates,
inde alii Troiae proceres; ipse agmine Pallas
it medio chlamyde et pictis conspectus in armis:
qualis ubi Oceani perfusus Lucifer unda,
quem Venus ante alios astrorum diligít ignes,
extulit os sacrum caelo tenebrasque resolvit.
stant pavidae in muris matres oculisque sequuntur
pulveream nubem et fulgentes aere catervas.
illi per dumos, qua proxima meta viarum,
armati tendunt.

Veirgil (65)

apertus: oscailte. proceres: prionsaí. chlamys: clóca. pictus: ornáideach. perfusus: fliuch.
Lucifer: réalt na maidne. diligo: tugaim grá. os (neodrach): aghaidh. tenebrae: dorchadas.
pavidus: sceimhlithe. pulvereus: deannachúil. aes: cré-umha. caterva: scuaidrín. dumus: dris.
meta: deireadh, teorainn. tendo: téim, téim i dtreo.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

- (i) Cuir Gaeilge ar:-

(60)

Ut re ita gesta ad utrumque ducem sui redierunt, nec Scipioni stare sententia poterat, nisi ut ex consiliis coeptisque hostis et ipse conatus caperet, et Hannibalem, incertum utrum coeptum in Italiam intenderet iter an cum eo qui primus se obtulisset Romanus exercitus manus consereret, avertit a praesenti certamine Boiorum legatorum regulique Magali adventus, qui se duces itinerum, socios periculi fore adfirmantes integro bello nusquam ante libatis viribus Italiam aggrediendam censent. Multitudo timebat quidem hostem nondum oblitterata memoria superioris belli, sed magis iter immensum Alpesque, rem fama utique inexpertis horrendam, metuebat.

Livias

- (ii) Freagair trí cinn ar bith de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag dul do gach ceann díobh):-
(30)

- (a) Déan cur síos ar na heachtraí a tharla díreach roimh an sliocht thuas.
- (b) Cad a rinne Hannabal díreach tar éis an tsleachta thuas?
- (c) Cén chaoi a raibh tionchar ar chomhairlí eile Spáinneacha ag freagra na Volciani ar iarratas comhghuaillíochta na Rómhánach?
- (d) Tá Leabhar XXI de *Ab Urbe Condita* lán de radharcanna drámatúla. Déan plé gearr ar an tuairim seo.
- (e) Tabhair cuntas gearr ar shaol agus ar shaothar Livias.

B.

- (i) Cuir Gaeilge ar:- (60)

“sponde digna tuis ingentibus omnia coeptis.
namque erit ista mihi genetrix nomenque Creusae
solum defuerit, nec partum gratia talem
parva manet. casus factum quicumque sequentur,
per caput hoc iuro, per quod pater ante solebat:
quae tibi polliceor reduci rebusque secundis,
haec eadem matricum tuarum generumque manebunt.”
sic ait illacrimans; umero simul exiit ense
auratum, mira quem fecerat arte Lycaon
Gnosius atque habilem vagina aptarat eburna.
dat Niso Mnestheus pellem horrentisque leonis
exuvias, galeam fidus permutat Aletes.

Veirgil

- (ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceisteanna seo a leanas. (Tá deich marc ag dul do gach ceist díobh):- (30)

- (a) Cé tá ag caint sa chéad leath den sliocht thuas? Cad iad na cúinsí a spreag an óráid?
- (b) Mínigh an fáth a raibh namhdas ag lúnó do lucht na Traí.
- (c) Déan plé gearr ar an tuairim gurbh fhéidir “Radharcanna as Páirc an Chatha” a thabhairt ar *Aenéid IX*.
- (d) Scríobh nóta ar **dhá cheann** díobh seo a leanas:-

Parcae; Mycenae; Mons Palatinus; Cybele; Aurora.

- (e) Scríobh nóta gearr ar shaol Veirgil.

4. Freagair **gach ceann** de na ceisteanna seo a leanas:- [30]

- (i) Scríobh síos an **Tuiseal Áinsíoch, Uimhir Iolra** de na hainmfhocail seo a leanas:- (8)
ager, res, iudex, imperator.
- (ii) Scríobh síos príomhranna **trí cinn ar bith** de na briathra seo a leanas:- (12)
accipio, pono, video, mitto, sequor.
- (iii) Déan an líne seo a leanas as *Aenéid* Veirgil a scanadh agus na cainníochtaí a mharcáil:- (10)
talibus accensi firmantur et agmine denso

5. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór ceist **amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus ceist **amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú ceist** a roghnú as Roinn A nó Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag dul do gach ceist díobh):-

[75]

A.

- (i) Tabhair cuntas ar na himeachtaí idir cath Philippi agus cath Actium. Cén fáth a raibh cath Actium chomh tábhachtach sin d’Octáivian?
- (ii) Scríobh cuntas ar imeachtaí Bhliain na gCeithre Impire.
- (iii) Tabhair cuntas ar réimeas an Impire Traian.

B.

- (i) Tabhair cuntas ar shaol agus ar shaothar Chicearó nó Oivid.
- (ii) Scríobh nóta ar dhroichid agus ar uiscerianta Rómhánacha.
- (iii) Scríobh nóta ar **dhá cheann** díobh seo a leanas:
mósáiceanna Rómhánacha; folcadáin Rómhánacha; aimfitéatair Rómhánacha.